

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 7172/18**, рјешавајући апелацију **Махира Пјанића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник

Мато Тадић, потпредседник

Мирсад Ћеман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 23. јуна 2020. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Дјелимично се усваја апелација **Махира Пјанића**.

Утврђује се повреда права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Кантоналног суда у Тузли број 32 0 К 277405 18 Кж од 13. августа 2018. године у дијелу одлуке о казни.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Тузли који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Тузли да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одбија се као неоснована апелација **Махира Пјанића** поднесена против Пресуде Кантоналног суда у Тузли број 32 0 К 277405 18 Кж од 13. августа 2018. године и Пресуде Општинског суда у Тузли број 32 0 К 277405 16 К од 14. новембра 2017. године у односу на остале наводе у вези с кршењем права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и у односу на право из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Одлуку објавити у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, „Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине”, „Службеном гласнику Републике Српске” и у „Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Махир Пјанић (у даљњем тексту: апелант) из Тузле, којег заступа Кенан Елезовић, адвокат из Тузле, поднио је 3. децембра 2018. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Кантоналног суда у Тузли (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 32 0 К 277405 18 Кж од 13. августа 2018. године и Пресуде Општинског суда у Тузли (у даљњем тексту: Општински суд) број 32 0 К 277405 16 К од 14. новембра 2017. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Кантоналног суда, Општинског суда и Кантоналног тужилаштва у Тузли (у даљњем тексту: Кантонално тужилаштво) затражено је 27. јануара 2020. године да доставе одговор на апелацију.
3. Позвани су доставили одговоре 3, 5. и 6. фебруара 2020. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.
5. Општински суд је Пресудом број 32 0 К 277405 16 К од 14. новембра 2017. године апеланта прогласио кривим да је радњама ближе описаним у изреци пресуде починио кривично дјело проневјере у служби из члана 384 став 2 у вези са ставом 1 Кривичног закона ФБиХ (у даљњем тексту: КЗФБиХ) те му је изречена казна затвора у трајању од једне године и шест мјесеци. Апелант је обавезан да „АР Energy“ д.о.о. Тузла (у даљњем тексту: оштећени) исплати износ од 18.211,65 КМ у року од 15 дана од дана правоснажности пресуде. Најзад, апелант је обавезан да плати трошкове кривичног поступка у износу од 679,00 КМ.

6. Из образложења пресуде произлази да је на основу исказа свједока Д. Т. утврђено да су у периоду од 1. јануара 2014. до 15. августа 2014. године само он и апелант имали кључеве и приступ магацину, а што се подудара с исказом свједока А. П. који је на главном претресу изјавио да су кључ могли имати само Д. Т. и апелант с обзиром на то да су пописе правили у присуству њих двојице. Слиједом наведеног, закључено је да је логично да је апелант, запослен као магационер код оштећеног и одговорно лице, имао кључ од магацина, те да је у свако доба имао приступ роби која се налазила у магацину. Ову околност суд је даље цијенио у вези с исказом свједока Д. Т. о томе како је сазнао за мањак робе у магацину, а чему је претходило апелантово понашање, тј. да се није појављивао на послу и да није одговарао на телефонске позиве, да је од апелантове мајке сазнао да је отишао у иностранство, те да је од неких пријатеља чуо да је апелант трошио значајне износе новца у кафићима и коцкарницама. Надаље, суд је цијенио и исказ свједока Д. Т. који је потврдио да му је апелант путем телефона обећао да ће вратити дуг за присвојену робу и да су у вези с тим постигли и договор. Наиме, апелант и свједок Д. Т. срели су се у центру „Drammar“ и попили кафу и том приликом је постигнут договор о исплати дуга, о чему је сачињен писмени документ који је апелант и потписао, а који је сачињен на меморандуму оштећеног. У овом документу је назначено да је направљен мањак робе у износу од 8.392,85 КМ у периоду када је апелант био задужен за магацин, да је укупан мањак узрокован отуђењем робе од стране апеланта, као и да су издавани лажни рачуни за робу коју купци никада нису примили, чиме је начињена штета у још неутврђеном износу. У односу на овај дио штете назначено је да ће се направити посебан споразум након што обје стране обиђу спорне купце и утврде тачан износ, тј. који од рачуна су лажни. Најзад, у документу је назначено и да ће се начин плаћања и поврата средстава утврдити накнадно. Општински суд је закључио да је исказ свједока Д. Т. потврђен и наведеним документом и у дијелу у којем је свједок Д. Т. навео да је провјеравањем фактура с купцима утврђено да ти купци никада нису наручили нити преузели робу, односно да су фактуре фиктивне, а да је апелант био задужен за издавање фактура. Како наведени документ – стање дуга није доведен у сумњу било којим другим доказом, Општински суд је закључио да је доказана одлучна чињеница да је апелант као одговорно лице за магацин присвојио за себе робу и да је сачињавао лажне рачуне за робу коју купци никада нису наручили нити примили.
7. Општински суд је висину штете у износу од 18.211,65 КМ утврдио на основу налаза и мишљења вјештака економске струке З. В. који је детаљно интерпретиран у образложењу

пресуде. Према ставу суда, налаз и мишљење вјештака сагласан је исказу саслушаних свједока јер је вјештак прво утврдио вриједност мањка робе у магацину, а затим висину вриједности отуђене робе по фиктивним фактурама, при чему је користио књиговодствено-финансијску документацију коју је тужилац и приложио у доказни материјал.

8. Из образложења пресуде даље произлази да су неоснованим оцијењене апелантове тврдње у односу на број лица која су имала приступ магацину, те која су издавала фактуре. У вези с тим је указано да је свједок Д. Т. потврдио да су у релевантном периоду само он и апелант имали кључеве магацина, а што су потврдили и свједоци М. К. и А. П. Надаље, указано је и да је свједок Д. Т. изјавио да запосленица оштећеног А. Х. није ни радила у периоду када је апелант присвојио предметну робу, односно да је радила на пословима администрације, као и да је А. П. радио послове комерцијале, а што је потврдио и А. П. саслушан као свједок, истичући да није имао овлашћења у вези с фактурама, издавањем и превозом робе јер је одговорно лице био апелант. Такође је указано и на исказ свједока М. К. који је потврдио да је био само један кључ магацина у моменту када је он дошао ради пописа стања залиха. Најзад, апелантове тврдње су оцијењене паушалним имајући у виду писмени документ – стање дуга који је потписао апелант и у којем је назначено да ће апелант вратити дуг који је настао присвајањем робе из магацина и издавањем фиктивних фактура, а што се подудара и са изјавом свједока М. Ц. који је изјавио да му је апелант продао уље за возила по нешто нижој цијени од стандардне.
9. Општински суд је закључио да се у апелантовим радњама стичу сви елементи кривичног дјела проневјере у служби јер је присвојио покретне ствари – робу која му је била повјерена на раду код оштећеног, односно у институцији Федерације БиХ, при чему је прибавио имовинску корист која прелази износ од 10.000,00 КМ, чиме је починио и квалификовани облик овог кривичног дјела. Према ставу Општинског суда, апелант је поступао с директним умишљајем јер је на основу изведених доказа утврђена намјера апеланта који је био свјестан свог дјела и хтио његово учињење.
10. Из образложења пресуде произлази да је приликом одмјеравања казне апеланту Општински суд имао у виду све олакшавајуће и отежавајуће околности предвиђене чланом 49 КЗФБиХ. Према ставу суда, није било олакшавајућих околности на страни апеланта. Као отежавајуће околности суд је цијенио ранију осуђиваност на условне осуде због кривичног дјела учествовања у тучи и кривичног дјела оштећења туђе ствари.

11. Најзад, на основу члана 212 став 1 Закона о кривичном поступку ФБиХ (у даљњем тексту: ЗКПФБиХ), Општински суд је одлучио о имовинскоправном захтјеву оштећеног у цијелости јер подаци поступка пружају поуздан основ за потпуно пресуђење. Апеланта је обавезао да оштећеном накнади износ од 18.211,65 КМ, а чија је висина утврђена на основу налаза и мишљења вјештака економске струке.
12. Кантонални суд је Пресудом број 32 0 К 274405 18 Кж од 13. августа 2018. године дјелимично уважио апелантову жалбу и првостепену пресуду преиначио у одлуци о трошковима поступка тако да је апеланта ослободио њиховог плаћања. У преосталом дијелу првостепена пресуда је остала неизмијењена.
13. Из образложења пресуде произлази да је неоснованом оцијењена апелантова тврдња да се првостепена пресуда заснива на доказима на којим се не може засновати, тј. на читању исказа свједока и вјештака с ранијег главног претреса без сагласности странака и браниоца, што је у супротности са чланом 266 став 2 ЗКПФБиХ, као и на потписаном документу у којем је апелант признао свој дуг према оштећеном, који је потписан под присилом и пријетњом. У вези с тим је указано да је главни претрес пред првостепеним судом два пута почињао изнова због протека више од 30 дана од ранијег претреса (члан 266 став 2 ЗКПФБиХ), и то 31. јануара и 29. септембра 2017. године. У оба случаја у записнику с главног претреса је констатиран приједлог и сагласност странака и браниоца да се саслушани свједоци и вјештаци не саслушавају поново него да се користе искази свједока и вјештака дати на ранијем главном претресу, па је у том смислу у оба записника наведено да бранилац и оптужени предлажу да се они поново не саслушавају, већ да се њихови искази прочитају. Надаље, у вези с документом у којем је апелант признао дуг према оштећеном, Кантонални суд је истакао да није понуђен нити један доказ да га је апелант потписао под присилом и пријетњом, односно да ове тврдње нису изнијете ни у претходним приговорима на оптужницу, нити на главном претресу, већ тек у жалби. Најзад, указано је и да је приликом уврштавања материјалних доказа оптужбе, међу којима и наведеног документа означеног као „стање дуга“, апелантов бранилац на главном претресу од 9. новембра 2017. године у вези с наведеним документом приговорио само да није доказано да га је потписао апелант, а не и да је потписан под присилом и пријетњом.
14. Надаље, неоснованом је оцијењена и апелантова тврдња да је чињенично стање погрешно и непотпуно утврђено. Кантонални суд је истакао да из образложења првостепене пресуде произлази да је првостепени суд све изведене доказе цијенио савјесно у смислу члана 296

став 2 ЗКПФБиХ. Након оцјене сваког доказа појединачно и довођења доказа у међусобну везу, правилно је утврдио чињенично стање, тј. оцјеном исказа свједока Д. Т. и вјештака З. В., те материјалних доказа, а нарочито документа насловљеног као „стање дуга“, након што их је довео у међусобну везу, правилно закључио да је апелант у означеном периоду, у просторијама оштећеног у својству комерцијалисте за домаћу трговину – магационера, с циљем прибављања противправне имовинске користи, свјестан да присваја робу која му је повјерена на раду код оштећеног, што је и хтио, из магацина присвајао робу за себе, а да би прикрио мањак робе на залихама сачињавао је фиктивне фактуре, па је тако представљао да је испоручивао робу купцима, иако је био свјестан да наведене фактуре кривотвори и да оне нису праве и да робу није испоручио, што је и хтио, а наведену робу је присвојио за себе и затим је продавао трећим лицима, након чега је новац добијен продајом робе у износу од 18.211,65 КМ задржао и присвојио за себе.

15. Неоснованом су оцијењене и апелантове тврдње да је првостепени суд приликом изрицања казне као олакшавајуће околности пропустио да цијени: коректно владање током суђења јер се одазивао суђењу, протек времена, чињеницу да се оштећени не придружују кривичном гоњењу нити постављају имовинскоправни захтјев, да је апелант без прихода и имовине, као и да су се условне осуде које су му раније изречене пресудама Општинског суда у Тузли број 32 0 К 008048 10 К од 17. јула 2010. године и број 32 0 К 190778 14 К од 24. новембра 2014. године морале по закону брисати из казнене евиденције због протеча времена. У вези с тим је указано да је одазивање позиву суда законска обавеза те да је законски заступник оштећеног, свједок Д. Т., на главном претресу од 9. децембра 2016. године истакао имовинскоправни захтјев. Најзад, у вези с ранијим осудама указано је да је чланом 125 став 1 тачка б) КЗФБиХ прописано да се, под условом да починилац кривичног дјела није поново осуђен за ново кривично дјело, условна осуда брише из казнене евиденције ако за то вријеме осуђени не почини ново кривично дјело, па је одлуку о брисању условне осуде могуће донијети у законом прописаном поступку тек након службене провјере тих чињеница. Слиједом наведеног, Кантонални суд је закључио да ће се одмјереном санкцијом остварити сврха изрицања кривичноправних санкција, кроз циљеве специјалне и генералне превенције, а што није доведено у питање жалбеним наводима који се односе на протек времена од учињеног дјела и чињеницу да је апелант без прихода и имовине, које околности, с обзиром на све наведено, нису од таквог значаја да би оправдавале блаже кажњавање.

16. Неоснованим је оцијењен и жалбени навод којим је апелант оспоравао одлуку о имовинскоправном захтјеву. У вези с тим је указано да је првостепени суд правилно навео да је одлуку о имовинскоправном захтјеву донио јер подаци поступка пружају поуздан основ за потпуно пресуђење имовинскоправног захтјева, те апеланта и обавезао да оштећеном накнади штету у износу од 18.211,65 КМ, а чија висина је утврђена на основу налаза и мишљења вјештака економске струке. Ово тим прије јер је суд претходно утврдио апелантову кривицу за учињено кривично дјело проневјере у служби из члана 384 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ у односу на прибављање имовинске користи у наведеном новчаном износу, који представља квалификаторну околност за наведено кривично дјело.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

17. Апелант тврди да су му оспореним пресудама прекршена права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине, те члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.
18. Наиме, апелант тврди да се првостепена и другостепена пресуда заснивају на доказима на којим се по ЗКПФБиХ не могу засновати. У вези с тим је истакао да је првостепени суд своју одлуку, између осталог, засновао на доказу читањем исказа свједока и вјештака с ранијег главног претреса, супротно члану 266 став 2 ЗКПФБиХ, без сагласности странака и браниоца, како то погрешно закључује Кантонални суд. Апелант тврди да је могуће да је то и констатовано на записник пред првостепеним судом, али да он ни његов бранилац нису потписали записнике, односно да нису били упознати с њиховим садржајем. У овом дијелу апелант је истакао да је главни претрес у два наврата почињао изнова јер је прекид трајао дуже од 30 дана.
19. Апелант, даље, тврди да су оспорене одлуке засноване искључиво на исказу свједока Д. Т. који је, како наводи, остао усамљен у својој изјави, те на писаном документу „споразуму” на којем је назначен износ мањка робе, а који је, како наводи, наводно он потписао, и који доказ је, према његовом мишљењу, незаконит. Апелант тврди да је овај документ потписан под присилом и пријетњом да би се, како наводи, избјегле даље компликације. Такође истиче да је неприхватљив став Кантоналног суда да у току поступка није имао приговора нити примједби на овај доказ. У овом дијелу апелант се позвао и на став

Кантоналног суда из Одлуке број 32 0 К 212250 15 Кж од 21. августа 2017. године у којој је, како наводи, укинута првостепена пресуда и предмет враћен првостепеном суду на поновни поступак зато што се потписана изјава о признању дуга под таквим околностима има сматрати незаконитом и датом под принудом и присилом, односно ирелевантном за одлучивање.

20. Апелант даље истиче да је свједок Д. Т. законски заступник оштећеног, па да је као такав пристрасан. Даље тврди да је његов исказ потврђен исказима других саслушаних свједока М. Ц., М. К. и А. П. само у дијелу да је био запослен код оштећеног. Такође истиче и да је овај свједок потврдио да је А. такође издавала фактуре, да су постојала два кључа од магацина, те да је А. П. такође имао приступ магацину. Апелант је даље истакао и да се вјештак изјаснио да није могао утврдити ко је издавао фактуре, него да је само утврдио мањак, односно да се није могао изјаснити да је он издавао фиктивне фактуре. Надаље, апелант је указао да је свједок М. Ц. изјавио да га је познавао као радника код оштећеног, да је повремено, по сниженој цијени, куповао робу, међутим, апсолутно није потврдио, нити је могао потврдити наводе законског заступника оштећеног, свједока Д. Т. Свједок М. К. је изјавио да је код оштећеног био запослен у периоду од љета 2013. до прољећа 2014. године, дакле, није знао, нити је имао непосредних сазнања о периоду који му се ставља на терет, те да је упознат да је, поред апеланта који је имао кључ, постојало више кључева ради приступа магацину, као и да се у магацин могло ући и путем приступног кода. Најзад, апелант је указао и да је свједок А. П. изјавио да је радио код оштећеног до априла 2014. године, а претходно неких 4-5 мјесеци, обављајући послове комерцијалисте на терену, да није издавао робу, него само договарао њену испоруку, те да му је познато да су кључеве од магацина имали апелант и свједок Д. Т. Све наведено, према апелантовом мишљењу, упућује на закључак да је више лица имало приступ магацину, да саслушани свједоци нису радили, нити имају непосредна сазнања о периоду који му се ставља на терет, те да Тужилаштво није доказало да је он одговоран за мањак робе.
21. Апелант је даље оспорио и закључак редовних судова у односу на виност, те начин на који су редовни судови цијенили олакшавајуће и отежавајуће околности приликом одмјеравања казне. У вези с тим је истакао да је првостепени суд пропустио утврдити олакшавајуће околности да се коректно држао и владао током суђења, редовно одазивао суђењу, протек времена од почињења дјела. Посебно је истакао да је незапослен, лошег имовног стања, без икаквих примања и имовине из које би се издржавао, коју околност је првостепени суд имао посебно цијенити у корелацији чињенице протекла времена, што

свакако умањује могућност генералне превенције јер је догађај у јавности занемарен, тако да је у конкретном случају тежиште на индивидуалној превенцији.

22. Апелант је даље истакао да је Пресудом Општинског суда у Тузли број 32 0 К 008048 10 К од 17. јула 2010. године осуђен због кривичног дјела учествовања у тучи из члана 174 КЗФБиХ те му је изречена казна затвора у трајању од три мјесеца условно на једну годину, те Пресудом Општинског суда у Тузли број 32 0 К 190778 14 К од 24. новембра 2014. године условном осудом од три мјесеца затвора с роком провјеравања у трајању од једне године због кривичног дјела оштећења туђе ствари из члана 293 став 1 КЗФБиХ.
23. С обзиром на то да је чланом 125 став 1 КЗФБиХ прописано да се условна осуда брише из казнене евиденције по протеку рока од једне године од дана престанка времена провјеравања ако у то вријеме осуђени не почини ново кривично дјело, а имајући у виду протек времена, апелант сматра да је првостепени суд приликом одмјеравања казне повриједио члан 49 у вези са чланом 125 став 7 КЗФБиХ, имајући у виду да се осуда која није брисана оптуженом не може цијенити као отежавајућа околност приликом одмјеравања казне за ново кривично дјело, а из разлога што ни КЗ нити ЗКП ФБиХ не познају изричито достављање суду података о брисаној осуди. Слиједом наведеног, апелант сматра да је првостепени суд приликом одмјеравања казне требало да цијени да је неосуђиван.
24. Апелант тврди и да му је повријеђено право на имовину. У вези с тим је истакао да га је првостепени суд обавезао да оштећеном исплати износ од 18.211,65 КМ у року од 15 дана од дана правоснажности пресуде. Током поступка је неспорно утврђен мањак робе, о чему се изјаснио вјештак финансијске струке. Међутим, да би се удовољило имовинскоправном захтјеву оштећеног то је, према његовом мишљењу, током поступка морало да буде доказано да је управо он одговоран да је робу која недостаје из магацина оштећеног присвојио за себе, што засигурно није. Такав имовинскоправни захтјев који се односио на накнаду штете није било могуће расправити пред кривичним судом с обзиром на друге дужничко-повјерилачке односе између њега и оштећеног. Апелант тврди и да првостепени суд у образложењу пресуде није навео које су то одлучне чињенице и поуздан основ за одлуку о питању накнаде штете на износ од 18.211,65 КМ, нити је у пресуди образложено да је оштећени поставио и образложио свој имовинскоправни захтјев, због чега првостепени суд није имао основа оштећеног ни упутити на парницу ако такав захтјев оштећени није поставио сходно члану 208 став 1 ЗКПФБиХ.

б) Одговори на апелацију

25. Кантонални суд је у одговору на апелацију истакао да је апелант идентичне наводе изнио и у жалби на првостепену пресуду, те да овај суд није повриједио права на која се у апелацији указује.
26. Општински суд се у одговору на наводе из апелације опширно позвао на разлоге и образложења из своје одлуке на којим је засновао закључак да је апелант починио кривично дјело за које је проглашен кривим, те истакао да апелант није понудио разлоге и аргументе у прилог тврдњи да су му прекршена права на која се позвао у апелацији.
27. Кантонално тужилаштво је у одговору на апелацију истакло да је апелант идентичне наводе већ изнио у поступку пред првостепеним судом, те у жалби, да су се редовни судови о овим тврдњама детаљно изјаснили, те закључило да није дошло до повреде права на која апелант указује у апелацији.

V. Релевантни прописи

28. **Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине** („Службене новине ФБиХ“ бр. 36/03, 37/03 – исправка, 21/04 – исправка, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 и 75/17). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ који гласи:

*Члан 49. став (1)**Општа правила за одмјеравање казне*

(1) Суд ће починиоцу кривичног дјела одмјерити казну у границама које су законом прописане за то кривично дјело имајући у виду сврху кажњавања и узимајући у обзир све околности које утичу да казна буде мања или већа (олакшавајуће и отежавајуће околности), а нарочито: степен кривице, побуде из којих је дјело почињено, јачину угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дјело почињено, ранији живот починилаца, његове личне прилике и његово понашање након почињеног кривичног дјела, те друге околности које се односе на личност починиоца.

*Члан 125. став (1) тачка б) ст. (5) и (7)**Брисање осуде*

(1) *Под условом да починилац кривичног дјела није поново осуђен за ново кривично дјело, осуда се брише по сили закона када протекну сљедећи рокови:*

(...)

б) условна осуда брише се из казнене евиденције по протекну рока од једне године од дана престанка времена провјеравања, ако за то вријеме осуђеник не почини ново кривично дјело,

(...)

(5) *Осуда се не може брисати из казнене евиденције док траје кривични поступак за ново кривично дјело.*

(...)

(7) *Брисањем осуде из казнене евиденције под условима из ст. (1) до (3) овог члана починилац кривичног дјела сматра се неосуђиваним.*

Члан 384. ст. (1) и (2)

Проневјера у служби

(1) *Ко с циљем да себи или другом прибави протуправну имовинску корист присвоји новац, вриједносне папире или друге покретне ствари које су му повјерене у служби или уопште на раду у институцијама у Федерацији, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.*

(2) *Ако је кривичним дјелом из става 1. овог члана прибављена имовинска корист која прелази 10.000 КМ, починилац ће се казнити казном затвора од једне до десет година.*

29. Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине ФБиХ“ бр. 35/03, 37/03 – исправка, 56/03 – исправка, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 и 59/14). За потребе ове одлуке користи се неслужбени пречишћени текст сачињен у Уставном суду БиХ који гласи:

Члан 11. став (2)

Законитост доказа

(2) *Суд не може засновати своју одлуку на доказима прибављеним повредама људских права и слобода прописаних уставом и међународним*

уговорима које је Босна и Херцеговина ратификовала, нити на доказима који су прибављени битним повредама овог закона.

Члан 16.

Слободна оцјена доказа

Право суда, тужиоца и других органа који учествују у кривичном поступку да оцјењују постојање или непостојање чињеница није везано ни ограничено посебним формалним доказним правилима.

Члан 207.

Предмет имовинскоправног захтјева

(1) Имовинскоправни захтјев који је настао због почињења кривичног дјела распривиће се на приједлог овлаштеног лица у кривичном поступку ако се тиме не би знатно одуговлачио овај поступак.

(2) Имовинскоправни захтјев може се односити на надокнаду штете, поврат ствари или поништавање одређеног правног посла.

Члан 209. ст. (1) (2) и (3)

Поступак за остваривање имовинскоправног захтјева

(1) Приједлог за остваривање имовинскоправног захтјева у кривичном поступку подноси се тужиоцу, односно суду.

(2) Приједлог се може поднијети најкасније до завршетка главног претреса, односно претреса за изрицање кривичноправне санкције пред судом.

(3) Лице овлаштено на подношење приједлога дужно је да одређено означи свој захтјев и да поднесе доказе.

Члан 211.

Обавезе тужиоца и суда у вези са утврђивањем чињеница

(1) Тужилац је дужан прикупити доказе о имовинско-правном захтјеву везаном за кривично дјело.

(2) Тужилац, односно суд ће испитати осумњиченог, односно оптуженог о чињеницама везаним за приједлог овлашћеног лица.

*Члан 212.**Одлучивање о имовинскоправном захтјеву*

- (1) *О имовинско-правном захтјеву одлучује суд. (...)*
- (3) *У пресуди којом оптуженог проглашава кривим суд може оштећеном досудити имовинскоправни захтјев у потпуности или му може досудити имовинскоправни захтјев дјелимично, а за остатак га упутити на парнични поступак. Ако подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ ни за потпуно ни за дјелимично пресуђивање, суд ће оштећеног упутити да имовинскоправни захтјев у потпуности може да остварује у парничном поступку.*

*Члан 266.**Настављање одгођеног главног претреса*

- (2) *Главна расправа која је одложена мора изнова почети ако се измијенио састав вијећа или ако је одлагање трајало дуже од 30 дана, али уз сагласност странака и браниоца вијеће може одлучити да се у оваквом случају свједоци и вјештаци не саслушавају поново и да се не врши нови увиђај, него да се користе искази свједока и вјештака дати на ранијој главној расправи, односно да се користи записник о увиђају.*

*Члан 268.**Начин вођења записника*

- (1) *О раду на главној расправи води се записник. Ако је главна расправа снимана у складу са чланом 169. овог закона, препис предузете радње ће се на оправдан захтјев странака и браниоца доставити странкама и браниоцу најкасније у року од три дана од предузете радње на главној расправи. О оправданости захтјева одлучује судија, односно предсједник вијећа.*
- (2) *Судија односно предсједник вијећа може наредити да се одређени дио записника прочита или репродукује, а прочитаће га или репродуковати увијек ако то захтијевају странке, бранилац или лице чија се изјава уноси у записник.*

*Члан 321.**Границе испитивања пресуде*

Другостепени суд испитује пресуду у оном дијелу у којем се она побија жалбом, а по службеној дужности да ли је на штету оптуженог повријеђен Кривични закон.

VI. Допустивост

30. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.
31. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.
32. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Кантоналног суда број 32 0 К 274405 18 Кж од 13. августа 2018. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 12. октобра 2018. године, а апелација је поднесена 3. децембра 2018. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.
33. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

34. Апелант побија наведене пресуде тврдећи да су му прекршена права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине те из члана 6 став 1 Европске конвенције и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

А) Право на правично суђење

35. Члан II/3е) Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

36. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом. (...)

а) У односу на наводе у вези с одлуком о казни

37. Апелант тврди и да су редовни судови погрешно примијенили материјално право приликом одмјеравања казне. Према његовом мишљењу, раније условне осуде редовни судови, сходно члану 125 КЗФБиХ, нису могли цијенити као отежавајуће околности.

38. У вези с овим дијелом апелантових навода Уставни суд подсјећа да је у својој пракси заузео став да „није задатак овог суда да одлучује о висини изречене кривичне санкције, али да Уставни суд може, у складу са својим овлашћењима, разматрати да ли је приликом одлучивања о санкцији дошло до произвољне примјене правила која се односе на одмјеравање казне. Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која апелант поставља, испитати да ли су побијане одлуке засноване на произвољној примјени материјалног права” (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број АП 3967/15 од 6. децембра 2017. године, тачка 37, доступна на www.ustavisud.ba).

39. Уставни суд запажа да је апелантов идентичан жалбени навод Кантонални суд оцијенио као неоснован истичући да је чланом 125 став 1 тачка б) КЗФБиХ прописано да се, под условом да починилац кривичног дјела није поново осуђен за ново кривично дјело, условна осуда брише из казнене евиденције ако за то вријеме осуђени не почини ново кривично дјело, па је одлуку о брисању условне осуде могуће донијети у законом прописаном поступку тек након службене провјере тих чињеница.

40. Уставни суд запажа да из члана 125 став 1 тачка б) КЗФБиХ произлази да се условна осуда брише по сили закона када протекне рок од једне године од дана престанка времена

провјеравања ако за то вријеме осуђени не почини ново кривично дјело. Надаље, ставом 5 цитираног члана је одређено да се осуда не може брисати из казнене евиденције док је у току кривични поступак за друго кривично дјело. Најзад, ставом 7 цитираног члана је одређено да се брисањем осуде из казнене евиденције учинилац кривичног дјела сматра неосуђиваним.

41. У конкретном случају из оспорене првостепене пресуде произлази да је при одмјеравању казне затвора апеланту као отежавајућа околност цијењена ранија осуђиваност. Наиме, Пресудом Општинског суда у Тузли број 32 0 К 008048 10 К од 17. јула 2010. године апелант је осуђен због кривичног дјела учествовања у тучи из члана 174 КЗФБиХ те му је изречена казна затвора у трајању од три мјесеца с временом провјеравања од једне године, те Пресудом Општинског суда у Тузли број 32 0 К 190778 14 К од 24. новембра 2014. године апелант је због кривичног дјела оштећења туђе ствари из члана 293 став 1 КЗФБиХ осуђен на казну затвора од три мјесеца с временом провјеравања од једне године.
42. Уставни суд запажа да из образложења оспорених одлука није могуће закључити да су редовни судови уопште цијенили ове околности када су приликом одмјеравања казне као отежавајућу околност цијенили апелантову ранију осуђиваност. Наиме, да би била искључена примјена члана 125 став 1 тачка б) КЗФБиХ најприје је потребно утврдити да ли је од протеча времена провјеравања, у конкретном случају у односу на обје пресуде, протекла једна година од њихове правоснажности, па након тога још једна година од протеча времена провјеравања. Уставни суд, даље, запажа да је чланом 125 став 5 КЗФБиХ прописано да се осуда не може брисати из казнене евиденције док је у току кривични поступак за друго кривично дјело. Међутим, одбијајући апелантове жалбене наводе у овом дијелу, Кантонални суд се није позвао на наведену одредбу, већ је закључио да је одлуку о брисању условне осуде могуће донијети у законом прописаном поступку тек након службене провјере тих чињеница. Имајући у виду члан 321 ЗКПФБиХ којим је, поред осталог, прописано да одлучујући о жалби суд по службеној дужности пази да ли је Кривични закон примијењен на штету оптуженог, овакво образложење Кантоналног суда се не може прихватити.
43. Слиједом наведеног, а имајући у виду да брисање осуде, сходно члану 125 став 1 тачка б) ЗКПФБиХ наступа по сили закона, да се редовни судови нису ни упуштали у испитивање конкретних апелантових навода да су претходне осуде по сили закона брисане, односно нису понудили разлоге ни образложења да су се у конкретном случају стекли услови у

смислу става 5 цитираног члана због којих се претходне осуде не могу брисати, произлази да су редовни судови произвољно примијенили материјално право рачунајући апелантову ранију осуђиваност као отежавајућу околност (види, *mutatis mutandis*, напријед цитирану Одлуку о допустивости и меритуму број АП 3967/15, тачка 39).

44. Слиједом наведеног, Уставни суд сматра да су редовни судови произвољно примијенили материјално право приликом одмјеравања казне апеланту рачунајући његову ранију осуђиваност као отежавајућу околност, не нудећи при томе било какве разлоге и образложења да ли су у конкретном случају постојале околности због којих нека од ранијих пресуда не би могла бити брисана у смислу члана 125 став 5 КЗФБиХ.
45. Уставни суд закључује да су редовни судови приликом одлучивања о казни произвољном примјеном материјалног права повриједили апелантово право из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

б) Наводи о законитости и оцјени доказа

46. Суштина апелантових навода о повреди права на правично суђење у преосталом дијелу своди се на тврдње да се оспорене пресуде заснивају на доказима који су, према његовом мишљењу, незаконити, те да су редовни судови погрешно цијенили проведене доказе.
47. Уставни суд подсјећа да члан 6 Европске конвенције гарантује право на правично суђење, али не поставља било каква правила о прихватљивости доказа. То је превасходно питање које се регулише домаћим законодавством (види Европски суд за људска права; у даљњем тексту: Европски суд, *Schenk против Швајцарске*, 12. јули 1988. године, ст. 45–46, серија А, број 140 и *Teixeira de Castro против Португалије*, 9. јуни 1998. године, став 34, Извјештаји 1998-IV). Због тога, као ствар принципа, Европски суд сматра да његова улога није да утврђује да ли одређена врста доказа – на примјер докази који су прибављени незаконито у смислу домаћег права – може бити прихватљива или, управо, да ли је апликант крив или не. У том смислу, питање на које се мора одговорити је да ли је поступак као цјелина, укључујући и начин на који су докази прибављени, био правичан. Ово укључује испитивање „незаконитости“ у питању и, тамо гдје је у питању повреда других права из Конвенције, природа утврђене повреде (види Европски суд, *Vukov против Русије* [GC], апликација број 4378/02, став 89, 10. март 2009. године и *Lee Davies против Белгије*, апликација број 18704/05, став 41, 28. јули 2009. године).
48. Уставни суд, даље, указује на праксу Европског суда и Уставног суда, према којој је задатак редовних суда, а првенствено првостепеног суда, да оцијене изведене доказе и

њихову релевантност у конкретном предмету. Уставни суд, стога, неће процјењивати квалитет закључака редовних судова у погледу процјене доказа уколико се ова процјена не чини очигледно произвољном. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати ни у то којим доказима страна у поступку редовни судови поклањају повјерење на основу слободне судијске процјене. То је искључиво улога редовних судова, чак и када су изјаве свједока на јавној расправи и под заклетвом супротне једна другој (види Европски суд, *Doorson против Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима број 1996-II, став 78 и Уставни суд, Одлука број АП 612/04 од 30. новембра 2004. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 19/05, став 27). Најзад, Уставни суд подсећа на обавезу редовног суда да у образложењу пресуде „опише процес појединачне оцјене доказа, довођења сваког оцијењеног доказа у везу с другим доказима и извођења закључка о доказаности одређене чињенице“ како би се задовољили стандарди права на правично суђење, а најприје права на образложену одлуку као једног елемента права на правично суђење (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број АП 661/04 од 22. априла 2005. године, тачка 30).

49. Апелант најприје тврди да је читање исказа свједока и вјештака због прекида главног претреса дужег од 30 дана било у супротности са чланом 266 став 2 ЗКПФБиХ јер се његов бранилац и он с тим нису сагласили, односно да нису ни потписали записнике и не знају шта они садрже. Уставни суд запажа да из оспорене другостепене пресуде произлази да је апелантов идентичан жалбени навод оцијењен неоснованим. Наиме, Кантонални суд је истакао да је главни претрес пред првостепеним судом два пута почињао изнова због тога што је протекло више од 30 дана од ранијег претреса (члан 266 став 2 ЗКПФБиХ), и то 31. јануара и 29. септембра 2017. године. Даље је указано да је у оба случаја у записнику с главног претреса констатован приједлог и сагласност странака и браниоца да се саслушани свједоци и вјештаци не саслушавају поново, него да се користе искази свједока и вјештака дати на ранијем главном претресу, па је у том смислу у оба записника наведено да бранилац и оптужени предлажу да се они поново не саслушавају, већ да се њихови искази прочитају. Слиједом наведеног, а како Уставном суду нису предочени и записници с главног претреса, за које апелант тврди и да их он и његов бранилац нису потписали, односно да није упознат с њиховим садржајем, Уставни суд није могао прихватити основаним тврдње у овом дијелу. Ово тим прије имајући у виду члан 268 ЗКПФБиХ којим је, поред осталог, одређено да се о раду на главном претресу води записник у који се мора дословно унијети цијели ток главног претреса.

50. Надаље, апелант оспорава и законитост писменог документа, у оспореним пресудама означеног као „стање дуга“, према којем је апелант признао постојање дуга према оштећеном, што је потврдио и својим потписом. Он тврди да је његов потпис изнуђен под присилом и пријетњом. Уставни суд запажа да је апелантов идентичан жалбени навод Кантонални суд оцијенио неоснованим истакавши да није понуђен нити један доказ да га је апелант потписао под присилом и пријетњом, односно да ове тврдње нису изнијете ни у претходним приговорима на оптужницу, нити на главном претресу, већ тек у жалби. Најзад, указано је и да је приликом уврштавања материјалних доказа оптужбе, међу којима и наведеног документа означеног као „стање дуга“, апелантов бранилац на главном претресу од 9. новембра 2017. године у вези с наведеним документом приговорио само да није доказано да га је потписао апелант, а не и да је потписан под присилом и пријетњом.
51. Апелант ни у апелацији није изнио било какве чињенице или доказе у прилог тврдњи да је његов потпис на наведеном документу изнуђен под пријетњом или принудом. Уставни суд, даље, запажа да апелант ничим није оспорио ни исказ свједока Д. Т. који је детаљно описао гдје је, како и на који начин дошло до потписивања наведеног документа, а из чега није могуће закључити да је до потписивања дошло под пријетњом или принудом. Стога, имајући у виду све наведено, Уставни суд није могао прихватити као основане апелантове наводе ни у овом дијелу.
52. Апелант, даље, оспорава начин на који су редовни судови цијенили проведене доказе, посебно указујући на исказ свједока Д. Т. тврдећи да је овај свједок пристрасан (јер је законски заступник оштећеног), да је његов исказ, уз напријед наведени документ „стање дуга“, једини доказ против њега, те најзад да исказ овог свједока није поткријепљен исказима осталих саслушаних свједока како су то закључили редовни судови.
53. У вези с овим дијелом апелационих навода Уставни суд запажа да је исказ свједока Д. Т. детаљно интерпретиран у оспореној првостепеној пресуди. Из образложења оспорених одлука, као ни из апелантових навода не произлази да је апеланту била ускраћена могућност да овог свједока испитује и да његове тврдње оспорава, односно да доведе у питање његову пристрасност. Надаље, из образложења оспорених одлука произлази да је исказ овог свједока цијењен у вези с исказима свједока А. П. који је изјавио да су кључ од магацина могли имати само Д. Т. и апелант, а што је изјавио и свједок А. П. Надаље, а супротно апелантовим тврдњама, произлази да су свједоци Д. Т. и А. П. сагласно изјавили да је А. П. радио као комерцијалиста и да није имао приступ магацину и роби. Такође, а

супротно апелантовим тврдњама, произлази и да су свјedoци А. П., те М. К., с обзиром на период у којем су радили код оштећеног, као и послове које су обављали, могли имати сазнања о релевантном периоду, а о чему су и свједочили пред судом. Најзад, супротно апелантовим тврдњама, произлази и да А. није била запослена у релевантном периоду код оштећеног, односно да је ангажована на пословима администрације. Најзад, чињеница да се вјештак није изјашњавао о томе ко је сачинио фиктивне фактуре је без значаја имајући у виду да је у документу „стање дуга“, који је апелант потписао, а како су редовни судови утврдили, назначено да ће штета настала по овом основу бити накнадно утврђена, тј. након што се фиктивне фактуре провјере код наводних наручилаца робе, те имајући у виду да апелант ни у поступку пред редовним судовима, као ни у апелацији, није оспоравао да је, радећи као магационер код оштећеног, био овлашћен да издаје и фактуре. Слиједом наведеног, не може се прихватити основаном апелантова тврдња да је исказ свјedoка Д. Т. био и једини доказ против њега, односно да његов исказ није поткријепљен и исказима осталих саслушаних свјedoка.

54. Уставни суд сматра да у околностима конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да су оспорене одлуке засноване на незаконитим доказима, те да су редовни судови пропустили цијенити проведене доказе појединачно и у узајамној вези.
55. С обзиром на напријед наведено, Уставни суд закључује да су апелантове тврдње у овом дијелу о повреди права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције неосноване.

Б) Право на имовину

56. Апелант тврди и да му је оспореним одлукама прекршено право на имовину. У вези с тим истакао је да је током поступка неспорно утврђен мањак робе, о чему се изјаснио вјештак финансијске струке. Међутим, он тврди да није доказано да је управо он одговоран да је робу која недостаје из магацина оштећеног присвојио за себе, те да имовинскоправни захтјев није било могуће расправити пред кривичним судом с обзиром на друге дужничко-повјерилачке односе између њега и оштећеног. Најзад, истакао је и да није образложено да је оштећени поставио и образложио свој имовинскоправни захтјев.
57. Уставни суд запажа да из оспорене другостепене пресуде произлази да је законски заступник оштећеног, свједок Д. Т., на главном претресу од 9. децембра 2016. године истакао имовинскоправни захтјев. Надаље, у оспореној другостепеној пресуди је указано да је првостепени суд правилно навео да је одлуку о имовинскоправном захтјеву донио јер

подаци поступка пружају поуздан основ за потпуно пресуђење имовинскоправног захтјева, те је на основу члана 212 став 1 ЗКПФБиХ апеланта обавезао да оштећеном накнади штету у износу од 18.211,65 КМ, чија је висина утврђена на основу налаза и мишљења вјештака економске струке. Ово тим прије јер је суд претходно утврдио апелантову кривицу за учињено кривично дјело проневијере у служби из члана 384 став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ у односу на прибављање имовинске користи у наведеном новчаном износу, који представља квалификаторну околност за наведено кривично дјело. Најзад, Уставни суд запажа да ни из оспорених одлука, као ни апелантових навода није могуће закључити на што се односи апелантов навод о дужничко-повјерилачком односу између њега и оштећеног, а што би, како наводи, била препрека да се одлучи о имовинскоправном захтјеву. Стога је за Уставни суд неспорно да је, имајући у виду одредбе ЗКПФБиХ (чл. 207, 209, 211 и 212 ЗКП-а), мијешање у апелантову имовину било засновано на закону. Такође је неспорно да оно служи легитимном циљу у смислу „санирања“ посљедица кривичног дјела, односно апелантовог незаконитог понашања. Осим тога, Уставни суд сматра да је у околностима конкретног случаја постигнут правичан баланс будући да је апелант обавезан да оштећеном исплати онај износ за који је, с обзиром на садржај налаза вјештака, умањена имовина оштећеног.

58. Слиједом наведеног, Уставни суд сматра да у околностима конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да су редовни судови одлуком о имовинскоправном захтјеву прекршили апелантово право из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

59. Уставни суд закључује да постоји повреда права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када су редовни судови приликом одлучивања о казни произвољно примјенили материјално право.

60. Супротно томе, Уставни суд закључује да не постоји кршење права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када у околностима конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да су оспорене одлуке засноване на незаконитим доказима, те да су редовни судови пропустили цијенити проведене доказе појединачно и у узајамној вези.

61. Уставни суд, такође, закључује да не постоји кршење права из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када у околностима

конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да је одлуком о имовинскоправном захтјеву оштећеног прекршено апелантово право на имовину.

62. На основу члана 59 ст. (1), (2) и (3) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

63. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине

Златко М. Кнежевић